

“Türk Dış Politikası”

Prof. Dr. Hüseyin Bağcı

10.02.2016, Ankara

Son dönemlerde Türk dış politikasını yaratanlarda iki türlü gelişim var. Türkiye'nin jeo-stratejik önemi Türkiye-Avrupa Birliği arasında tarihsel bir dönüşüm yaratıyor. Hem NATO hem de AB değerleri açısından Türkiye yuvaya dönüyor. Özellikle Merkel, Türkiye'nin avukatı haline geldi. 2005'de iktidara geldiğinde Türkiye'nin önemini bilmiyordu. Şimdi Türkiye ile ortak hareket etmenin önemini anladı. II. Dünya Savaşı öncesinde Türkiye, küçük ittifaklarla bir güvenlik çemberi oluşturmuştu. Komşularla sıfır sorunu sağlamıştı. Türkiye sınırlarını tek başına kontrol edemez hale II. Dünya Savaşı sonrasında geldi. 1945'de Yalta'da dünya bölündü. Stalin, Türkiye'yi savaşa girmediği için cezalandırmak istiyordu. Bu coğrafyada güvenlik perspektifiyle düşünmek zorundayız. Bu coğrafyada hayalci olamazsınız. Değişen koşullara göre gerçekçi politikalar üretmeliyiz.

Türkiye, kendi iradesi dışında gelişen olayları kendi lehine çevirebilme yeteneğine sahiptir. Bu coğrafyada değişik sularda yıkandık. Federalizmi Osmanlı Devleti ile yaşadık ve denedik. Bizim arka planımızı anlamak gerekiyor. İyi bir deri yapılırken yere çok sert vurulur. Başkasının tokadını yemeyen kendini boksör sanırmış. Ortadoğu'da Türkler, Araplar ve İranlılar büyük medeniyetler kurmuşlardır. Türkler idare etme kabiliyetine sahiptir. Esnek düşünebiliyorlar. Organize kaosta düzen kendiliğinden gelir. Türklerin farklı bir dünya algılama biçimi vardır. Karşınızdakinin düşünce kodlarına giriyorsanız başarılı olursunuz. Tekrar yapabilmeyi bilmek önemlidir. 1950'li yıllarda (Adnan Menderes) Türkiye, Araplara abilik yapmak istedi ve Arapların Batı ile işbirliğini sağlamak istedi. Türklerde diğer İslam ülkelerine yukardan bakma vardır. “Biz daha iyiyiz, bunlar reform yapmalıdır” anlayışı var. Batı'da Türk hoca varsa Türkler başka bir Müslüman'ın arkasında namaza durmazlar. Ama Türklerin İngilizlere ve Fransızlara karşı da aşağılık kompleksi vardır. Türklerin modernize etme, yönlendirme talepleri vardır. Adnan Menderes, SSCB tarafından desteklenen Arap milliyetçiliğini göremedi. ABD, SSCB'ye karşı Yeşil Kuşak projesini düşünüyordu. Cemal Abdül Nasır, Türkiye'nin siyasi üstünlüğünü kabul etmedi.

ABD olmasaydı Türkiye NATO'ya giremezdi. Kuzey Avrupa ülkeleri Türkiye'nin NATO'ya girmesine karşıydı. Türkiye-ABD ilişkileri Turgut Özal ile 1. Altın Dönemi'ni yaşadı. Türkiye-ABD ilişkileri Erdoğan ile 2. Altın Dönemi'ni yaşıyor. Hiçbir Türkiye Başbakanı 18 defa Washington'u ziyaret etmedi. Soğuk Savaş döneminde Türkiye-ABD işbirliği kaçınılmazdı. Türkiye'de NATO'dan çıkacak bir siyasi irade yok. Yoksa NATO'dan çıkmak çok kolay. Dilekçenizi verirsiniz ve çıkarsınız.

1979 İran İslam Devrimi'ni Türkiye'de bir kesim mutlulukla karşıladı. İran devrim ihracından vazgeçti. Afganistan'ın SSCB tarafından işgali Türkiye'nin jeopolitik önemini arttırdı. Coğrafyanın rövanşı. Sınırlar değişir ama kültürlerin etkili olduğu bir alan vardır.

12 Eylül ve Turgut Özal dönemi önemlidir. Fukuyama: “Demokrasi bir kimlik sunmaz” diyor. Türkiye'de Türk-Kürt çatışması mı var? Yoksa demokrasi sorunu mu var? ABD modeli,

vatandaşlık modelidir. Osmanlı Devleti'nde vatandaşlık modeli vardır. Farklı kimlikler vatandaşlık bağı ile birleştiriliyor. Turgut Özal dönemi bugün yaşadığımız çoğu değeri yaratan dönemdir. "Ekonomi düşünen Türk" yarattı. "Trade Nation".

Güvenlik politikasında Ankara tehlikeli bir yola mı giriyor? Suriye ve Arap Baharı Türkiye'ye pek iyi gelmedi. Arap Baharı, Türkiye'nin Ortadoğu planlarını darmadağın etti. Türkiye'yi devre dışı bırakacak hiçbir politikanın başarılı olma şansı bu bölgede yok. İskender gibi "Ya yol yapacağız ya da yol bulacağız". Türkiye, Ortadoğu'da Arap Baharı'nı önleyemezdi. Arap Baharı, Arap toplumunun demokrasiye ve özgürlüğe talebidir. Ekonomik liberalizasyon isteğidir. Biz bunu Turgut Özal döneminde yaptık. Kişisel özgürlüğü sağladık.

Mısır'da asker turizmin yüzde 75'ini kontrol ediyor. Erdoğan şanslı. Araba sağlam, yıkanmış, bakımı yapılmış. Siz şoförlüğünü yapıyorsunuz. Türkiye'de zihinsel bir dönüşüm sağlandı. Dünya'ya açılma ve dünyadaki olumlu gelişimleri Türkiye'ye adapte etme politikasını geriye çevirmek mümkün değildir. Gezi Olayları demokratik kazanımları korumak içindi. Tahrir Meydanı ise demokrasi talebiyle yapıldı. Şam Baharı 2004'lerde başladı. Şam'ın reform sürecini Türkiye doğrudan destekliyordu. Türkiye ne söz aldı da Suriye ile çatışmaya gitti? "Bir gün önce düğün evi, bir gün sonra cenaze evi", sevdiğim bir Gaziantep atasözü. Suriye, bizim hükümetin en zayıf noktası. Bir yanlışlık yapıldıysa yanlışlıkta ısrar edilmemeli. "Değerli yalnızlık" diye bir politika olamaz. Abdullah Gül ayrıldıktan sonra hatada ısrar başladı. Yanlış otobana girdiyseniz ve son çıkışı geçerseniz sonuna kadar gitmek zorunda kalırsınız.

Türkiye, bu kadar çok göçmen olmasını negatiften pozitive döndürdü. Türkiye'nin iradesi dışındaki gelişmeler onu doğru noktaya götürüyor. Türkiye'nin böyle bir şansı var. Şule Erçetin'in Erdoğan hakkında bir makalesi çıktı. Erdoğan rüzgarı tersine çevirebiliyor ama çok fazla konuştuğu için konuşma enflasyonuna uğruyor. Hanri Barkey ve Morton Abramowitz gibi Erdoğan'a destek veren Amerikalıların desteğini çekmesi düşündürücüdür.

Türkiye-Rusya Federasyonu ilişkilerinin kötüleşmesi iyi değil. Osmanlı Tokatı kavramı vardır. 17 saniyede Suriye'de Putin'in karizması sıfırlandı. Erdoğan, "tekrar vururuz" diyor. Türkler kadar Ruslarla savaşan bir millet yok. "Çalışa takıl, Türk'e takılma" diye bir atasözü var. Rasyonel bir hareket değildi ama vurduk.

Türkiye'nin güney sınırları İsviçre peynirine döndü. Peynir ama bol delikli. Finlandiya-Rusya Federasyonu ve ABD-Meksika sınırı da yaklaşık 2 bin km'dir.

ABD, her grupta görüşür. Ortadoğu'da sınırların değişimi Batı'da arzu edilen birşey ama Kürtlerin devlet kurması halen mümkün değil. Kürtler bağımsız devlet kursa savunmasız kalırlar. Halkı olmayan bir örgüt devlet kuramaz. Kürtler bıkmış durumda. Yaşanan son süreç halkın PKK ile devlet arasında tercihine neden olacak. PKK zayıflıyor. Dışarıya güvenerek devlet kurulmaz. Kürtler çok büyük medeniyetlerin arasına sıkışmıştır (Türkler, İranlılar, Araplar). ABD ve AB'de Kürtlere olan büyük entellektüel destek azalıyor. Türkiye, Suriyeli göçmenleri Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya yerleştirmelidir. ABD, Kürt devletinin kurulma ihtimalinden vazgeçmez. Putin, Erdoğan ile görüşmez. Türkiye taze salatalığı İsrail üzerinden Rusya Federasyonu'na gönderiyor. İsrail, Rusya Federasyonu üzerinden Suriye'de İsrail'e

yönelik tehdidi azaltmaya çalışıyor. Rusya Federasyonu, Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya politikalarından çok rahatsız olmaya başlamıştı. Rusya, tapulu malı olarak gördüğü coğrafyalarda Türkleri görmek istemedi. Rusya bize çok zarar verecekti, uçak bahane oldu. Çünkü Türkiye güçlenmişti. Ne Rusya Federasyonu ne de ABD Türkiye'den vazgeçemez. Bizde onlardan vazgeçemeyiz. 5 Mayıs 1978 tarihinde Ecevit (Londra'da) "Bizi zorlamayın duvarın öte tarafına atlarız" demişti. ABD, bunun üzerine Türkiye'ye ambargoyu kaldırdı. Çin'den füze alalım dedik olan Murat Bayar'a oldu. Savunma Sanayisi Başkanlığı'ndan alındı. Saddam Hüseyin OPEC ülkelerinin bundan sonra ticareti dolarla yapmayı bırakmasını söyledi bu da Saddam'ı bitirdi.

İmparatorluğun ahlakı olmaz, genişleyecek. Bunun açıklaması olmaz. Türkiye'ye ulus devlet perspektifiyle bakmayı bırakamıyoruz. Osmanlı İmparatorluğu düşüncesi Balkanlarda bir sorundur. Türkiye'yi yönetenlerin büyük hedefleri söylememesi gerekiyor. Enflasyonist konuşmalar yapmaması gerekiyor.

ABD, Suriye'de sahaya girmeden kontrol edemez. Bir ülkeyi bombalayabilirsiniz ama sahaya girmeden irade edemezsiniz. Suriye konusunda Rusya Federasyonu ile ABD anlaştı. Küba krizinde de SSCB ile ABD anlaşmıştı.

Türkiye yavaş yavaş reel politikaya gelmeye başladı. İyi bir gelişme. Türkiye'nin bütün planları sanki NATO ve sanki ABD yokmuş gibidir. Bunlar zırhtır ama Türkiye çıplak da savaşabilir. Türkiye'de hükümetin en başarısız olduğu alan eğitimidir. Bakanı en fazla değişen bakanlıklardan biri MEB'dir. Almanya genetik kodlarıyla imparatorluk kuramıyor. Almanlardan milliyetçiliği öğrenebiliriz. Çağlayangil, 1975'de Kıbrıs'a müdahaleden sonra New York'ta Kissinger ile görüşüyor. Dışarda yüz kadar bayrak sallayan Yunan var ama Türk yok. Kissenger, "Bana bayrak sallayan Türk bulun sizi daha iyi temsil edeyim" diyor. Çağlayangil, "Bu Yahudi'ye dikkat edin, akıllı adam" diyor. Türkiye'nin acilen eğitim reformuna ihtiyacı var. AB'de Türkiye ile yapılan anlaşmaya tepkiler büyüyor. Vize serbestliğinden korkuyorlar.

Beşşar Esad'ın gidip gitmeyeceği daha kesin değil. Halen Suriye toprakları ve sınırları tanınmıyor. Barış sürecinin hedefi demokratik bir şekilde yaşayabilmektir. Türkiye ile İran arasındaki yakınlaşma Kürtlerin işini bitirdi. Almanya, İran'a 155 işadamı ile gitti. Masada 400 milyar dolarlık vardı.

Türkiye-İsrail gerginliği yapaydır. İç politikaya yöneliktir. Türkiye'nin İsrail ile çatışması Türkiye'nin aleyhinedir. Erdoğan'ın İsrail lobi temsilcilerini Beştepe'ye davet etmesi geri adımdır. Ortadoğu'ya mal götürmenin tek yolu İsrail'dir. Rusya Federasyonu ile İsrail ilişkilerini iyi takip etmek gerekiyor. Bütün beyaz Amerikalılar İsrail'e karşı kendilerini sorumlu hissederler. Putin'in civarında Yahudi kökenli işadamları var. Son olarak 1 milyar dolarla Moskova'da "Yahudi Sevenler Vakfı" kuruldu.

Erdoğan'a yönelik olumsuz bir uluslararası hava var ve bu hava artıyor. Türkiye'de anayasayı tanımayan bir cumhurbaşkanı olarak görülüyor. Türkiye'de beceriksiz bir muhalefet var. Güreşte paçayı kaptırmayacaksınız. "Political Animal" kitabı önemli. İranlılar bin ölçüp bir keser. Örnek almalıyız.